

УДК 378.147: 025.5:004

Г.Є. Шупота

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО БІБЛІОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ МЕДІАКУЛЬТУРИ

Стаття присвячена аналізу нових тенденцій у бібліографічному обслуговуванні та підготовці бібліографічної продукції в умовах розвитку медіакультури, які викликають необхідність модернізації бібліографічного навчання студентів. Автор обґрунтовує нагальну потребу розробки нових педагогічних технологій формування професійних компетенцій у студентів для подальшої ефективної бібліографічної діяльності. Науковець розкриває основне положення концепції про те, що синтезуючою основою модернізації усіх видів бібліографічного обслуговування об'єктивно стає сучасна медіакультура. Медіакультурне середовище переносить акценти у змісті діяльності бібліотек із виконання функцій збереження книжкових фондів на розширення асортименту пошукових та інформаційних послуг для користувачів.

Автор звертає увагу, що медіакультурний простір створює не лише нові можливості доступу до інформаційних ресурсів, відкритість і оперативність отримання багатьох інформаційних джерел, а й нові виклики і загрози. Необхідною складовою інформаційної поведінки особистості в умовах розвитку медіакультури має стати усвідомлене відповідальне використання та розповсюдження інформації.

Усе вищезазначене актуалізує суспільну місію бібліографа, яку він реалізує, ініціюючи бібліографічне навчання користувачів та через рекомендаційно-бібліографічне обслуговування.

Резюмуючи дослідження, автор доходить висновку, що однією з провідних професійних компетенцій майбутніх бібліографів цифрової епохи має стати здатність до самоосвіти та саморозвитку, відповідно, детермінантою якості освітніх послуг є рівень створених умов для формування усвідомленої потреби в самостійному набутті поглиблених знань, інноваційній діяльності та постійному професійному вдосконаленні.

Перспективу подальших наукових досліджень автор вбачає у визначенні комплексу необхідних професійних компетенцій і розробці сучасних інноваційних педагогічних технологій формування готовності студентів професійно займатися бібліографічною діяльністю в електронному інформаційному середовищі, в умовах медіакультури.

Ключові слова: медіакультура, готовність до бібліографічної діяльності, професійні компетенції, довідково-бібліографічне обслуговування, інформаційно-бібліографічне обслуговування, рекомендаційно-бібліографічне обслуговування, бібліографічне навчання.

Г.Є. Шупота

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ К БИБЛИОГРАФИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ МЕДИАКУЛЬТУРЫ

Статья посвящена анализу новых тенденций в библиографическом обслуживании и подготовке библиографической продукции в условиях развития медиаккультуры, которые вызывают необходимость модернизации библиографического обучения студентов. Автор обосновывает необходимость разработки новых педагогических технологий формирования профессиональных компетенций у студентов для дальнейшей эффективной библиографической деятельности.

Ученый раскрывает основное положение концепции о том, что синтезующей основой модернизации всех видов библиографического обслуживания объективно становится современная медиаккультура. Медиаккультурная среда переносит акценты в содержании деятельности библиотек с выполнения функций сохранения книжных фондов на расширение ассортимента поисковых и информационных услуг для пользователей.

© Шупота Г.Є.

Автор обращает внимание, что медиакультурное пространство не только создает новые возможности доступа к информационным ресурсам, открытость и оперативность получения многих информационных источников создает новые вызовы и угрозы. Необходимой составляющей информационного поведения личности в условиях развития медиакультуры должно стать осознанное ответственное использование и распространение информации.

Все вышесказанное актуализирует общественную миссию библиографа, которую он реализует, иницируя библиографическое обучение пользователей и через рекомендательно-библиографическое обслуживание.

Резюмируя исследование, автор приходит к выводу, что одной из ведущих профессиональных компетенций будущих библиографов цифровой эпохи должна стать способность к самообразованию и саморазвитию, соответственно, детерминантой качества образовательных услуг выступает уровень созданных условий для формирования осознанной потребности в самостоятельном приобретении углубленных знаний, инновационной деятельности и постоянном профессиональном совершенствовании.

Перспективу дальнейших научных исследований автор видит в определении комплекса необходимых профессиональных компетенций и разработке современных инновационных педагогических технологий формирования готовности студентов профессионально заниматься библиографической деятельностью в электронной информационной среде, в условиях медиакультуры.

Ключевые слова: *медиакультура, готовность к библиографической деятельности, профессиональные компетенции, справочно-библиографическое обслуживание, информационно-библиографическое обслуживание, рекомендательно-библиографическое обслуживание, библиографическое обучение.*

Galyna Shipota

SOME ASPECTS OF THE PREPARATION OF STUDENTS FOR BIBLIOGRAPHICAL ACTIVITIES IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF MEDIA CULTURE

The article is devoted the analysis of new tendencies in bibliographic service and preparation of bibliographic products in the conditions of development media-cultures which cause the necessity of modernization of bibliographic studies of students. The author grounds the urgent necessity of development of new pedagogical technologies of forming of professional jurisdictions for students for subsequent effective bibliographic activity.

Scientist reveals the main provisions of the concept that sites you the basis of modernization of all types of bibliographic services objectively becomes contemporary media culture. Medicalcare environment shifts the emphasis in the content library activities perform the functions of preservation of book collections on broadening the range of search and information services for users.

The author pays attention that medical journal space not only creates new opportunities for access to information resources, openness and efficiency of obtaining many information sources creates new challenges and threats. A necessary component of information behavior of the individual in terms of development of media culture should be a conscious, responsible use and dissemination of information.

All of the above actualizes the public mission of the bibliographer, which he sells to initiate a bibliographic study and chart-recorder bibliographic services. Summarizing the research, the author comes to the conclusion that one of the leading professional competence of future biographers of the digital era must become the ability to self-education and self-development, accordingly, determinant of quality of educational services is the level created conditions for the formation of conscious need for independent acquisition of advanced knowledge, innovation and constant professional improvement.

The prospect of further scientific studies the author sees the determination of a set of necessary professional competencies and the development of modern innovative pedagogical technologies of formation of readiness of students to engage in professional bibliographic activities in the electronic information environment, in terms of media culture.

Keywords: *media-culture, readiness to bibliographic activity, professional jurisdictions, certificate bibliographic service, informatively bibliographic service, recommendation-bibliographic service, bibliographic studies.*

Домінантою трансформації вищої освіти, безумовно, стає інтеграція до європейського освітнього простору з провідними тенденціями плекання національної ідентичності, гуманізму, цінностей демократичного суспільства. Нові вимоги до вищої школи пов'язані також із виникненням нових функціональних завдань, які постійно продукують для фахівців сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Професійні компетенції фахівця-бібліографа необхідні для ефективної бібліографічної діяльності потребують корегування. Проблема визначення шляхів модернізації підготовки студентів до бібліографічної діяльності, на наш погляд, є цікавою для вивчення та обговорення.

Актуальність дослідження застосування інноваційних підходів до формування готовності студентів проводити бібліографічне обслуговування та створення бібліографічних ресурсів у медіакультурному середовищі концептуально простежується у стратегіях функціонування бібліотек у цифровому світі, розроблених українськими науковцями. Вони наголошують на перспективах кардинальних змін у діяльності бібліотек під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, створення єдиного інформаційного простору.

Розглядаючи стратегію розвитку бібліотечної сфери, В. Попик підкреслює, що «суспільно-політичне, інтелектуальне, духовне піднесення наших днів знаменується для вчених і спеціалістів бібліотечно-інформаційної сфери напруженим пошуком свого місця в процесах оновлення України, шляхів ефективної модернізації галузі, прискорення розбудови інтегрованого національного інформаційного, наукового, освітнього і культурного простору, здатного бути ефективним інструментом розвитку людського капіталу, інновацій, консолідації суспільства» [7, 3].

Медіакультурне середовище переносить акценти у змісті діяльності бібліотек із виконання функцій збереження книжкових фондів на розширення асортименту пошукових та інформаційних послуг для користувачів. О. Оніщенко, окреслюючи нові можливості бібліотек в електронну еру, вказуючи на нові виклики, які несе суспільству інформаційний

вибух, фактично формулює завдання для підготовки студентів до бібліографічного пошуку та довідково-бібліографічного обслуговування: «ми повинні бути здатними допомагати людям знаходити нове, оригінальне, достовірне знання на потрібну їм тему, орієнтуватися в базах даних, інформаційних потоках, технологіях і послугах» [6, 7].

Синтезуючою основою модернізації усіх видів бібліографічного обслуговування об'єктивно стає сучасна медіакультура. Поняття *медіакультура* різноаспектно розглядає Н. Кіріллової. Вона визначає медіакультуру як «сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, матеріальних і культурних цінностей, напрацьованих людством у процесі культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості» [3].

Бібліографічна діяльність в електронному середовищі надає низку переваг, але й потребує набуття певних фахових компетенцій. Робота з електронними каталогами бібліотек, створення електронних бібліографічних покажчиків, веббібліографія – підготовка інтернет-навігаторів, навіть поповнення бібліографічних матеріалів на бібліотечних веб-сайтах неможливі без певних навичок та вмій.

Застосування засобів web-технологій для розміщення у мережі Інтернет інформації про нові надходження до фондів бібліотеки, проведенні віртуальних екскурсій для ознайомлення з довідковим та інформаційним потенціалом бібліотеки стає необхідним і важливим у діяльності бібліографа.

Довідково-бібліографічне обслуговування переходить до електронного середовища. У провідних бібліотеках виконують від 10 до 30 віртуальних бібліографічних довідок щодня для віддалених користувачів, і кількість онлайн-послуг зростатиме. Водночас, новий формат, із використанням комунікаційних технологій, отримує і вивчення інформаційних потреб користувачів.

Найбільшої модифікації зазнає багатокomпонентний процес підготовки та доведення бібліографічної інформації до споживачів шляхом укладання бібліографічних посібників. Є. Бондаренко, аналізуючи особливості електронних покажчиків, підкреслює, що

вони відрізняються від традиційних тим, «що деякі бібліографічні записи містять гіперпосилання на скановані тексти праць» [1, 30].

Медіакультурний простір створює не тільки нові можливості доступу до інформаційних ресурсів, відкритість і оперативність отримання багатьох інформаційних джерел, а й нові виклики і загрози. Необхідною складовою інформаційної поведінки особистості в умовах розвитку медіакультури має стати усвідомлене відповідальне використання та розповсюдження інформації. Ще 2010 р., визначаючи концептуальні засади еволюції інформаційних потреб особистості, нами було зауважено, що «реалізація бажання отримати адекватну і правдиву інформацію усе більше залежить від здібності особистості до її критичного аналізу, усвідомленого пошуку і відбору з великої кількості різноманітних інформаційних ресурсів» [9, 172]. Ми дійшли висновку, що «доцільно говорити як про формування культури відбору інформаційних джерел, так і про виховання відповідального ставлення до поширення інформації» [9, 172]. Усе вищезазначене актуалізує суспільну місію бібліографа, яку він реалізує, ініціюючи бібліографічне навчання користувачів та через рекомендаційно-бібліографічне обслуговування. Рекомендаційно-бібліографічне обслуговування, з метою досягнення соціально значимих цілей у медіакультурному просторі, перенасиченому інформаційно-комунікаційними технологіями, ґрунтується на більш високому рівні професійної готовності до даного виду діяльності. Це пов'язано з підвищенням складності завдань, які потрібно виконувати у сучасних соціально-комунікативних умовах.

Розвиток громадянського суспільства, прагнення до консолідації нації актуалізує потребу в бібліографічних ресурсах, які акумулюють усе найкраще, що створено українськими авторами. Вони розповідають про сучасні літературні твори, які розкривають для нас українську історію, стародавні традиції, відображають гуманістичні цінності, що об'єднують на шляху державотворення. Саме тому, стає пріоритетною рекомендаційно-бібліографічна діяльність, головним завданням якої є створення бібліографічних ресур-

сів, котрі презентують сучасні українські поетичні та прозові твори. Викладачу необхідно не тільки ознайомити студентів із різноманітними методиками популяризації видань, а й надати стимул для пошуку інноваційних методів і застосування креативних підходів при розробці планів-проспектів рекомендаційних посібників. Екстраполяція успішного методу Х. Алчевської – рекомендації книг читачами своїм однодумцям, в електронну бібліографічну продукцію, надає унікальні можливості для залучення чисельної читацької аудиторії до творчої активності, позитивної та результативної комунікації. Перенесення інформування в електронне середовище створює нові умови для популяризації даних про українську книжкову продукцію.

Питання упровадження сучасних комп'ютерних технологій у бібліографічні процеси досліджує К. Лобузін. Вона резюмує, що «одним із основних видів інформаційних продуктів бібліотек є підготовка бібліографічної інформації: бібліографічних та реферативних баз даних, каталогів, бібліографічних покажчиків» [4, 9]. На наш погляд, даний висновок надає ваги проблемі організації партнерської діяльності викладачів вишів та провідних спеціалістів бібліотек для проведення виробничої практики студентів. Закріплення теоретичних знань та практичних умінь і навичок студентів з комп'ютерно-опосередкованої комунікації під час бібліографічного обслуговування користувачів бібліотек сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців.

Певними маркерами модифікації якісного рівня підготовки до професійної бібліографічної діяльності стають навчальні та практичні посібники. Вони акумулюють ефективний досвід, закріплюють і передають алгоритми оптимального виконання функціональних завдань. Можемо навести, як приклад, практичний посібник «Бібліографічна довідка в системі довідково-бібліографічного обслуговування» (Т.В. Добко, М.А. Чиж, О.М. Василенко) [2], інформаційно-методичні матеріали «Складання бібліографічних посібників» (уклад. О. Галганова) [8]. У свою чергу, ми працюємо над розробкою навчального посібника «Практикум з бібліографічної діяльності».

Навчальна дисципліна «Бібліографічна діяльність» є провідною серед дисциплін комплексу фахової підготовки спеціалістів галузі. Саме у процесі цілеспрямованої практичної бібліографічної діяльності відбувається формування готовності студентів до бібліографічного обслуговування. Основою продуктивної фахової підготовки має бути комплекс практичних завдань, які ми узагальнили та об'єднали у практикум. Навчальний посібник допоможе у формуванні необхідних професійних компетенцій для роботи в інформаційному просторі та створенні бібліографічних ресурсів, готовності до результативної комунікаційної діяльності для ефективного бібліографічного обслуговування і навчання користувачів. Зміна контентних та якісних параметрів підготовки знайшла відображення у системі різнорівневих завдань до кожної теми, яка стимулює студентів до креативності, самостійного інформаційного пошуку для поглиблення знань за певними дискусійними темами і проблемами. Концептуально дане навчальне видання реалізує діяльнісний підхід у розвитку практичних вмінь та навичок, тому було приділено особливу увагу порівняльному аналізу різноманітних бібліографічних ресурсів, розміщених у змістовних додатках посібника. Конкурентоспроможності підготовки сприятиме розвиток творчого потенціалу студента – виконання завдань зі створення проєктів різноманітних ігрових форм проведення бібліографічного навчання різновікової читацької аудиторії.

Одне з положень маніфесту української бібліотечної асоціації [5] про те, що «бібліотека сприяє формальній і неформальній освіті впродовж життя, самоосвіті та саморозвитку» [5, 36], фокусує увагу на ключовому

напрямі бібліографічної діяльності – створенні інформаційних ресурсів на допомогу освітнім програмам та підтримці самоосвіти. Проблема інформаційного забезпечення освітнього та самоосвітнього процесів набуває особливого значення в умовах розвитку медіакультури, яка трансформує навчання у неперервне навчання. К. Лобузін наводить той факт, що «ініціатором створення комплексних бібліографічних ресурсів був бельгійський дослідник Поль Отле, який вважав бібліографічну роботу основною функцією бібліотек» [4, 9]. Дійсно, бібліографічна функція бібліотеки актуалізована як і раніше, але сучасні ускладнені інформаційні потреби користувачів, нові моделі їхньої інформаційної поведінки формують нові вимоги до бібліографа. Отже, однією з провідних професійних компетенцій майбутніх бібліографів цифрової епохи має стати здатність до самоосвіти та саморозвитку, відповідно, детермінантою якості освітніх послуг є рівень створених умов для формування усвідомленої потреби у самостійному набутті поглиблених знань, інноваційній діяльності та постійному професійному вдосконаленні.

Отже, необхідне створення перспективних концепцій та моделей модернізації підготовки студентів до бібліографічної діяльності в умовах медіакультури. Нові інноваційні підходи до формування готовності студентів професійно займатися бібліографічною діяльністю в електронному інформаційному середовищі, визначення комплексу необхідних професійних компетенцій і розробка сучасних педагогічних технологій – такі аспекти можуть стати основою для подальших наукових досліджень.

Використані джерела

1. Бондаренко Е. Белорусская академическая наука глазами библиографа / Елена Бондаренко // *Бібліотечний вісник*. – 2015. – № 5. – С. 29-31.
2. Добко Т.В. Бібліографічна довідка в системі довідково-бібліографічного обслуговування : практ. посіб. / Т.В. Добко, М.А. Чиж, О.М. Василенко ; НАН України; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К., 2004. – 90 с.
3. Кириллова Н.Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н.Б. Кириллова. – М. : Академический Проект, 2005. – 448 с.
4. Лобузін К. Інформаційні технології створення національних бібліографічних ресурсів / К. Лобузін // *Бібліотечний вісник*. – 2013. – № 1. – С.9-14.
5. Маніфест української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи»: ухвалений Президією УБА 7 липня 2015 р. // *Бібліотечний вісник*. – 2015. – №4. – С. 35-38.
6. Онищенко О. Проблеми адаптації бібліотек до умов цифрової культури / О. Онищенко // *Бібліотечний вісник*. – 2015. – № 6. – С. 3-7.
7. Попик В. Стратегія розвитку бібліотечної сфери та пріоритети формування національного науково-інформаційного простору / В. Попик // *Бібліотечний вісник*. – 2015. – № 5. – С. 3-9.
8. Складання бібліографічних посібників : інформ.-метод. матеріали / М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України ; уклад. О. Галганова ; наук. ред. В. Кононенко. – К., 2015. – 80 с.
9. Шипота Г.Є. Еволюція інформаційних потреб особистості в умовах медіакультури інформаційного суспільства / Г.Є. Шипота // *Питання культурології : зб. наук. праць. Вип. 26 / Київський національний університет культури і мистецтв*. – К., 2010. – С. 169-175.

References

1. Bondarenko, E. (2015). Belarus academic science of a biographer. *Bibliotechnui visnuk*, 5, 29-31 [in Ukrainian].
2. Dobko, T.V., Chizh, O.M., Vasulenko, O.M. (2004). Bibliographic note in the system note-bibliographic service. *Kyiv* [in Ukrainian].
3. Kirillova N. B. (2005). Media-culture: from modern to postmodern. Moscow: Akademicheskii Proect [in Ukrainian].
4. Lobuzina, K. (2013). Information technologies of creating of national bibliographic resource. *Biblioterchnui visnuk*, 1, 9-14 [in Ukrainian].
5. Manifest of Ukrainian librarian association «Libraries in the crisis conditions» (2015). *Biblioterchnui visnuk*, 4, 35-38 [in Ukrainian].
6. Onischenko, O. (2015). Problems of the libraries adaptation to the conditions of the digital culture. *Biblioterchnui visnuk*, 6, 3-7 [in Ukrainian].
7. Popuk, V. (2015). Strategy of the development of librarian sphere and priorities of the formation of the national-informational space. *Biblioterchnui visnuk*, 5, 3-9 [in Ukrainian].
8. The formation of bibliographic books. O. Galganova (Ed.). (2015). *Kyiv* [in Ukrainian].
9. Shipota, G.E. (2010). Evolution of the informational needs of the personality in the conditions of media-culture in the informational society. *Putannya culturologii*, 26, 169-175 [in Ukrainian].